

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ КУРСАНТІВ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ З ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

PEDAGOGICAL ASPECTS OF TRAINING CADETS IN ORGANIZING INDIVIDUAL WORK WITH MILITARY SERVANTS OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE

У статті розглянуто педагогічні аспекти навчання курсантів організації індивідуальної роботи з військовослужбовцями Національної гвардії України. Констатовано, що серед основних чинників, від яких залежить успіх бойових дій, військові експерти називають наявність командирів та офіцерів-управлінців, що здатні у будь-яких умовах обстановки підтримувати психологічну готовність своїх підлеглих до бойових дій, якісно планувати оборону та наступ, проводити ефективну роботу з особовим складом військових частин НГУ тощо.

Зазначено, що сутність роботи з особовим складом сьогодні полягає в цілеспрямованому, активному і всебічному процесі впливу на свідомість та світогляд військовослужбовців із метою формування патріотизму, національної гідності, почуття любові до України, вірності українському народу та усвідомлення кожним захисником особистої відповідальності за виконання вимог Військової присяги, статутів, наказів командирів і своїх службово-посадових обов'язків.

Констатовано, що ефективною формою навчання курсантів є соціально-психологічні тренінги, які дозволяють краще розуміти себе і інших, що проводяться під егідою різних психологічних асоціацій України та міжнародних організацій. До програм цих соціально-психологічних тренінгів включають теми розвитку комунікативних навичок, вирішення конфліктів, самопізнання та емоційного інтелекту. Для досягнення мети на тренінгах використовуються такі методи, як рольові та ситуаційні ігри, групові обговорення, психогімнастика, художнє самовираження тощо.

Важливим є те, щоб ця діяльність була спрямована на досягнення таких компетентностей курсантів, як: здатність планувати та організовувати індивідуальну роботу; здатність ефективно використовувати в процесі військового управління теорії в галузі комунікації та спілкування; здатність спілкуватися в ситуаціях обмеженого таймінгу; здатність вирішувати складні проблеми людських відносин та взаємодії; здатність розуміти фактори, які мають позитивний чи негативний вплив на спілкування з людьми; здатність визначати певні

фактори в конкретних умовах обстановки тощо.

Ключові слова: професійна підготовка, робота з персоналом, майбутні офіцери Національної гвардії України, індивідуальна робота, тренінги.

The article examines the pedagogical aspects of training cadets in organizing individual work with servicemen of the National Guard of Ukraine. It is stated that among the main factors on which the success of combat operations depends, military experts name the presence of commanders and officer managers who are able to maintain the psychological readiness of their subordinates for combat operations in any situation, plan defense and offensive qualitatively, conduct effective work with the personnel of military units of the National Guard, etc. It is noted that the essence of working with personnel today lies in a purposeful, active and comprehensive process of influencing the consciousness and worldview of servicemen with the aim of forming patriotism, national dignity, a sense of love for Ukraine, loyalty to the Ukrainian people and the awareness by each defender of personal responsibility for fulfilling the requirements of the Military Oath, statutes, orders of commanders and their official duties. The programs of these socio-psychological trainings include topics such as the development of communication skills, conflict resolution, self-knowledge and emotional intelligence. To achieve the goal, the trainings use methods such as role-playing and situational games, group discussions, psychogymnastics, artistic self-expression.

It is important that this activity is aimed at achieving such competencies of cadets as: the ability to plan and organize individual work; the ability to effectively use theories in the field of communication and communication in the process of military management; the ability to communicate in situations of limited timing; the ability to solve complex problems of human relations and interaction; the ability to understand factors that have a positive or negative impact on communication with people; the ability to determine certain factors in specific conditions of the situation.

Key words: professional training, work with personnel, future officers of the National Guard of Ukraine, individual work, trainings.

УДК 378.2

DOI <https://doi.org/10.32782/ip/89.48>

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

Чепель М.О.,

orcid.org/0000-0003-1395-7920

докт. філос.,

начальник кафедри соціально-гуманітарних дисциплін

Навчально-наукового інституту роботи з персоналом Національної академії Національної гвардії України

Данилюк І.М.,

orcid.org/0000-0002-7192-9242

ст. викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін

Навчально-наукового інституту роботи з персоналом Національної академії Національної гвардії України

Постановка проблеми. Сьогодні український народ і держава захищаються від агресивного нападу північного сусіда. У той же час війна вимагає перебудови багатьох галузей суспільного життя та реформування усіх сфер, від яких залежить її обороноздатність, у тому числі й військової освіти. Серед основних чинників, від яких залежить успіх бойових дій, військові експерти називають наявність командирів та офіцерів-управлінців, що здатні у будь-яких умовах обстановки

підтримувати психологічну готовність своїх підлеглих до бойових дій, якісно планувати оборону та наступ, проводити ефективну роботу з особовим складом військових частин НГУ тощо [1].

Першочергового розв'язання, на нашу думку, потребують такі суперечності, що існують у системі підготовки майбутніх офіцерів НГУ: між вимогами держави до управлінських якостей, що потрібні офіцеру НГУ та недоліками класичних технологій навчання, що переважають у ВВНЗ;

між недостатнім рівнем підготовленості молодих офіцерів до роботи з персоналом та складнощами роботи з військовослужбовцями, призваними за мобілізацією під час війни до лав НГУ.

Аналіз наукових джерел і публікацій. Теоретико-методологічні засади освітньої діяльності досліджувалися І. Зязюном, В. Луговим, С. Сисоєвою, Н. Ничкало, О. Коваленко, М. Лазарєвим, Т. Сущенко ін. Процеси становлення і розвитку військово-професійної підготовки військовослужбовців досліджували М. Нецадимом, В. Ягуповим, Й. Варієм, Є. Литвиновським та іншими.

Теоретико-методологічні проблеми військово-професійної підготовки офіцерів досліджувалися Г. Артюшиним, О. Бойком, О. Діденком, А. Зельницьким, О. Капінусом, О. Маслієм, Ю. Приходьком, О. Торічним, В. Ягуповим. Технології та методики підготовки курсантів у ВВНЗ розроблялися О. Керницьким, А. Савицькою, П. Онипченком, Ю. Кузем, О. Міршуком та іншими.

Особливості підготовки майбутніх офіцерів як військових керівників знайшли своє відображення у роботах науковців за такою тематикою: педагогічні умови формування методичної компетентності майбутніх офіцерів НГУ (Р. Пристінський), підвищення управлінської компетентності військових керівників (О. Бойко), професійна підготовка льотчиків-інструкторів (П. Онипченко), формування готовності курсантів до миротворчої діяльності (А. Савицька) та інші. Однак, особливості навчального процесу, що спрямований на формування готовності курсантів до роботи з особовим складом, у наукових дослідженнях розкриті не зовсім повно.

Метою статті є розгляд педагогічних аспектів навчання курсантів організації індивідуальної роботи з військовослужбовцями Національної гвардії України.

Виклад основного матеріалу. У дослідженні вказаних дидактичних проблем нами було застосовано системний, суб'єктно-діяльнісний, компетентнісний підходи щодо вивчення та аналізу педагогічних явищ.

Сьогодні усі суб'єкти освітньої діяльності під час організації навчання курсантів ВВНЗ формують у них уміння вирішення професійних ситуацій на службі, особистісних проблем підлеглих під час організації роботи з особовим складом у підрозділах НГУ, сприяння здоровому соціально-психологічному клімату у підрозділах, попередження конфліктів, налагодження взаємовідносин та згуртування військових колективів [2].

Сутність роботи з особовим складом сьогодні полягає у цілеспрямованому, активному і всебічному процесі впливу на свідомість та світогляд військовослужбовців із метою формування патріотизму, національної гідності, почуття любові до України, вірності українському народу та усвідомлення кожним захисником особистої

відповідальності за виконання вимог Військової присяги, статутів, наказів командирів і своїх службово-посадових обов'язків. Ця робота здійснюється відповідно до вимог Конституції та законів України, Воєнної доктрини України, актів Президента України – Верховного Головнокомандувача Збройних сил України і Кабінету Міністрів України, Міністерства внутрішніх справ, командувача Національної гвардії України та інше. В основі цієї діяльності лежить багатовіковий досвід, що базується на традиціях духовності й волелюбності українського народу у боротьбі за свободу та незалежність [3].

Зміст роботи з особовим складом НГУ сьогодні розкривається через складові, напрямки та завдання, на основі яких формуються функціональні обов'язки посадових осіб органів військового управління щодо реалізації мети української держави.

Аналіз підготовки курсантів у ВВНЗ засвідчує, що при викладанні психолого-педагогічних дисциплін варто сконцентровувати увагу на необхідності врахування під час індивідуальної роботи з підлеглими їх професійних якостей, індивідуально-психологічних особливостей, сімейного стану, групового статусу та ролі тощо.

При формуванні готовності курсантів до проведення індивідуальної роботи треба широко ознайомлювати їх з практикою служби у військових частинах НГУ, особливостями сьогодишньої службово-бойової діяльності офіцерів НГУ. Для цього потрібно запрошувати на лекторії офіцерів, що позитивно проявили себе під час бойових дій російсько-української війни, ефективно організовувати проведення військових практик у частинах, проводити науково-практичні конференції з теорії і практики роботи з особовим складом НГУ тощо.

Ми наголошуємо на важливості врахування міждисциплінарних зв'язків між дисциплінами, що формують готовність майбутніх офіцерів до проведення індивідуальної роботи з підлеглими. Виконання цієї умови дає можливість запобігти хаотичності змісту викладання навчального матеріалу, забезпечити послідовність та логічність реалізації завдань навчального процесу, підвищити контекстність практичних завдань для курсантів тощо.

Для забезпечення цього процесу створено таблицю дисциплін кафедри, проведено узгодження ролі кожної дисципліни, визначено взаємозв'язки тем та видів занять. Окремо проведено визначення та формулювання усіх міжпредметних категорій, що стало основою створення відповідних методичних рекомендацій для забезпечення такого процесу. Це допомогло конкретизувати тематику та результати навчання, визначити прогалини, простежити перспективу викладання та взаємозв'язки змісту усіх дисциплін.

Як свідчить практичний досвід, поряд із компетентностями потрібно формувати особистісні

якості майбутніх офіцерів, що необхідні керівникам НГУ у сучасних умовах. Вони включають морально-вольові якості (мужність, рішучість, дисциплінованість, витримка, патріотизм, відданість), лідерські здібності, відповідальність, стресостійкість, аналітичне мислення та здатність до прийняття рішень в складних ситуаціях, організованість, спостережливість, вимогливість до себе та інших, вміння працювати в команді та розуміти підлеглих тощо. Більшість з цих якостей потрібні також і при організації і проведенні індивідуальної роботи у підрозділах.

Для досягнення успіху під час практичних занять було спроектовано проблемні ситуації та змодельовано випадки службово-бойової діяльності, які поєднують матеріал з різних дисциплін та стосуються реальних подій у військових частинах. Це активізує творчість та активність курсантів, збільшує продуктивність мислення у подоланні труднощів. Наприкінці заняття курсанти дізнаються як ситуація розгорталася під час реальних подій, формулюють краще рішення та шукають помилки в управлінських рішеннях.

Під час такої навчальної роботи викладач спирався на положення особистісно орієнтованого навчання, коли відбувався обмін досвідом та прийняття усіх позицій курсантів, узгодження індивідуальних думок, наповнення ситуацій спілкування військовим контекстом, врахування суб'єктності кожного учасника. При цьому викладач виступав з позиції партнера та консультанта курсантів. Його завданням під час занять з дисципліни «Теорія і практика роботи з персоналом» було налагодити взаємодію в групах, корегувати проходження етапів, спрямовувати увагу на головне, надавати допомогу курсантам у випадках труднощів тощо.

Проведена робота була підсилена комплексом психолого-педагогічних заходів у ВВНЗ:

– на рівні навчальної діяльності: бінарні лекції, бесіди з ветеранами про екстремальні ситуації служби, презентації досвіду бойових дій та роботи з особовим складом, пропагування методів управління підлеглими, що призводять до найкращих результатів; семінари та дискусії про інноваційні технології управління, підготовка рефератів з теми індивідуальної роботи з особовим складом; міжвузівські онлайн «круглі столи» тощо.

– на рівні навчально-професійної діяльності: організація науково-дослідницької діяльності з проблем роботи з особовим складом; виконання індивідуальних завдань під час реалізації етапів військових практик; участь у конкурсах наукових робіт (олімпіади, підготовка рефератів та виступів).

Крім того, гарною практикою стала організація на базі кафедр академії соціально-психологічних тренінгів, які дозволяють краще розуміти себе і інших, що проводяться під егідою різних психологічних асоціацій України та міжнародних організацій.

Соціально-психологічний тренінг відносять до інтерактивних методів навчання [4]. На відміну від традиційних форм навчання у тренінгу відбувається активне включення поведінкових моделей і реалізується взаємообмін досвідом між учасниками групи. Тому це корисно для курсантів як майбутніх офіцерів НГУ.

До програм цих соціально-психологічних тренінгів включають теми розвитку комунікативних навичок, вирішення конфліктів, самопізнання та емоційного інтелекту [5, 6]. Для досягнення мети на тренінгах використовуються такі методи, як рольові та ситуаційні ігри, групові обговорення, психогімнастика, художнє самовираження тощо.

У такій роботі можна використовувати такі класи тренінгів:

1. Тренінги, орієнтовані на розвиток спеціальних умінь і навичок у сфері спілкування (вміння вести дискусію, вміння вирішувати конфлікти, навички самопрезентації та ін.).

2. Тренінги, націлені на поглиблення досвіду аналізу ситуації спілкування. Мається на увазі підвищення адекватності аналізу себе, партнера по спілкуванню, підлеглих, групової ситуації в цілому.

Теми можуть бути такими: «Психоедукація для збереження психічного здоров'я», «Тренінги з розвитку психологічної стійкості», «Правила піклування про підлеглих під час бойових дій», «Формування резильєнтності в стресових умовах», «Турбота про психічне здоров'я військовослужбовців», тренінг «Навички саморегуляції своїм психічним станом», «Методи подолання стресу» тощо.

Важливим є те, щоб ця діяльність була спрямована на досягнення таких компетентностей курсантів, як: здатність планувати та організовувати індивідуальну роботу; здатність ефективно використовувати в процесі військового управління теорії в галузі комунікації та спілкування; здатність спілкуватися в ситуаціях обмеженого таймінгу; здатність вирішувати складні проблеми людських відносин та взаємодії; здатність розуміти фактори, які мають позитивний чи негативний вплив на спілкування з людьми; здатність визначати певні фактори в конкретних умовах обстановки тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У статті розглянуто педагогічні аспекти навчання курсантів організації індивідуальної роботи з військовослужбовцями Національної гвардії України. Констатовано, що серед основних чинників, від яких залежить успіх бойових дій, військові експерти називають наявність командирів та офіцерів-управлінців, що здатні у будь-яких умовах обстановки підтримувати психологічну готовність своїх підлеглих до бойових дій, якісно планувати оборону та наступ, проводити ефективну роботу з особовим складом військових частин НГУ тощо.

Ефективною формою навчання курсантів є соціально-психологічні тренінги, які дозволяють краще

розуміти себе і інших, що проводяться під егідою різних психологічних асоціацій України та міжнародних організацій. До програм цих соціально-психологічних тренінгів включають теми розвитку комунікативних навичок, вирішення конфліктів, самопізнання та емоційного інтелекту. Для досягнення мети на тренінгах використовуються такі методи, як рольові, ситуаційні ігри, групові обговорення, психогімнастика тощо. У подальшому планується розробка засобів діагностики для визначення готовності курсантів до роботи з особовим складом.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Данильченко О.А. Модель формування соціально-правової компетентності майбутніх офіцерів Національної гвардії України. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі*. Вип. 82. 2022. С. 36–40.
2. Керницький О.М., Пристінський Р.В. Методична компетентність майбутніх офіцерів Національної гвардії України: недоліки формування та шляхи покращення. *Науковий вісник льотної академії Національного авіаційного університету. Серія: «Педагогічні науки»*, випуск 13. Кропивницький, 2023. С. 48–54.
3. Король Я.І. Формування професійної готовності майбутніх офіцерів до застосування засобів радіаційно-хімічного захисту : дис. канд. пед. наук : 13.00.04 ; Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія МОН України, Хмельницький, 2019. 207 с.
4. Кітторов М. О. Організаційно-методичні аспекти формування та розвитку професійних компетентностей майбутніх офіцерів НГУ в умовах воєнного стану. *Наукові записки кафедри педагогіки*. № 51. 2022. 30–38.
5. Хацановський В. С. Підготовка персоналу миротворчих контингентів Збройних Сил України як педагогічна проблема. *Військова освіта*. 2016. Вип. 2. С. 58–66.
6. Шалигіна Н. П. Розвиток комунікативної компетентності офіцерів багатонаціональних штабів у процесі військово-професійної підготовки до участі в міжнародних миротворчих операціях : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / Національний університет оборони України. Київ, 2019. 22 с.

Дата першого надходження рукопису до видання: 19.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 30.12.2025

Дата публікації: 30.12.2025